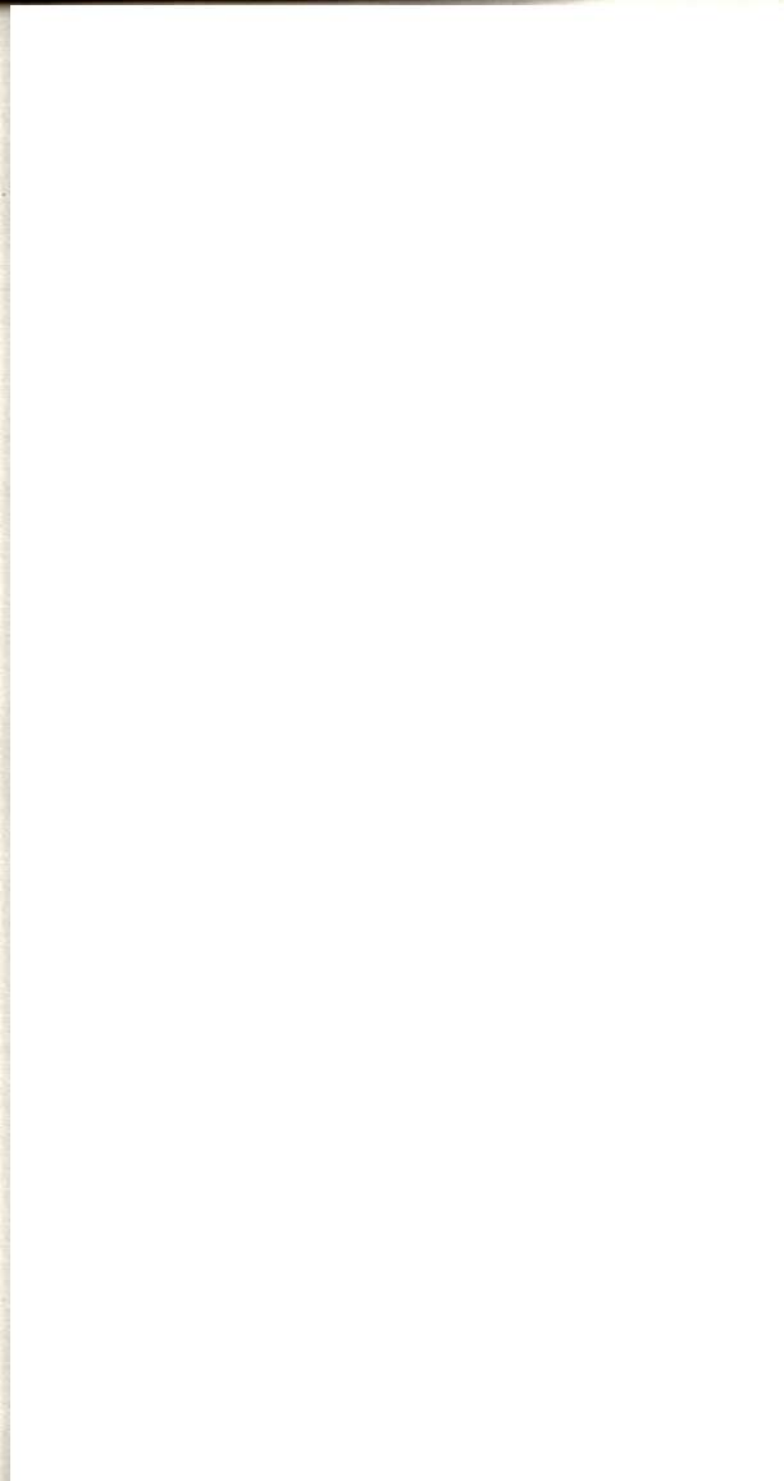

ANTUN KOZINA

**USPOMENE NOB
UKLESANE
U KAMENU**

KRAPINA
1966.

IZDAVAČKI ODBOR

Ivan Rumbak - Živko, Štef Nežmahen i Antun Kozina

GRAĐU PRIKUPIO I NAPISAO
ANTUN KOZINA

Korekturu izvršila: Dragica Krce - Vragović

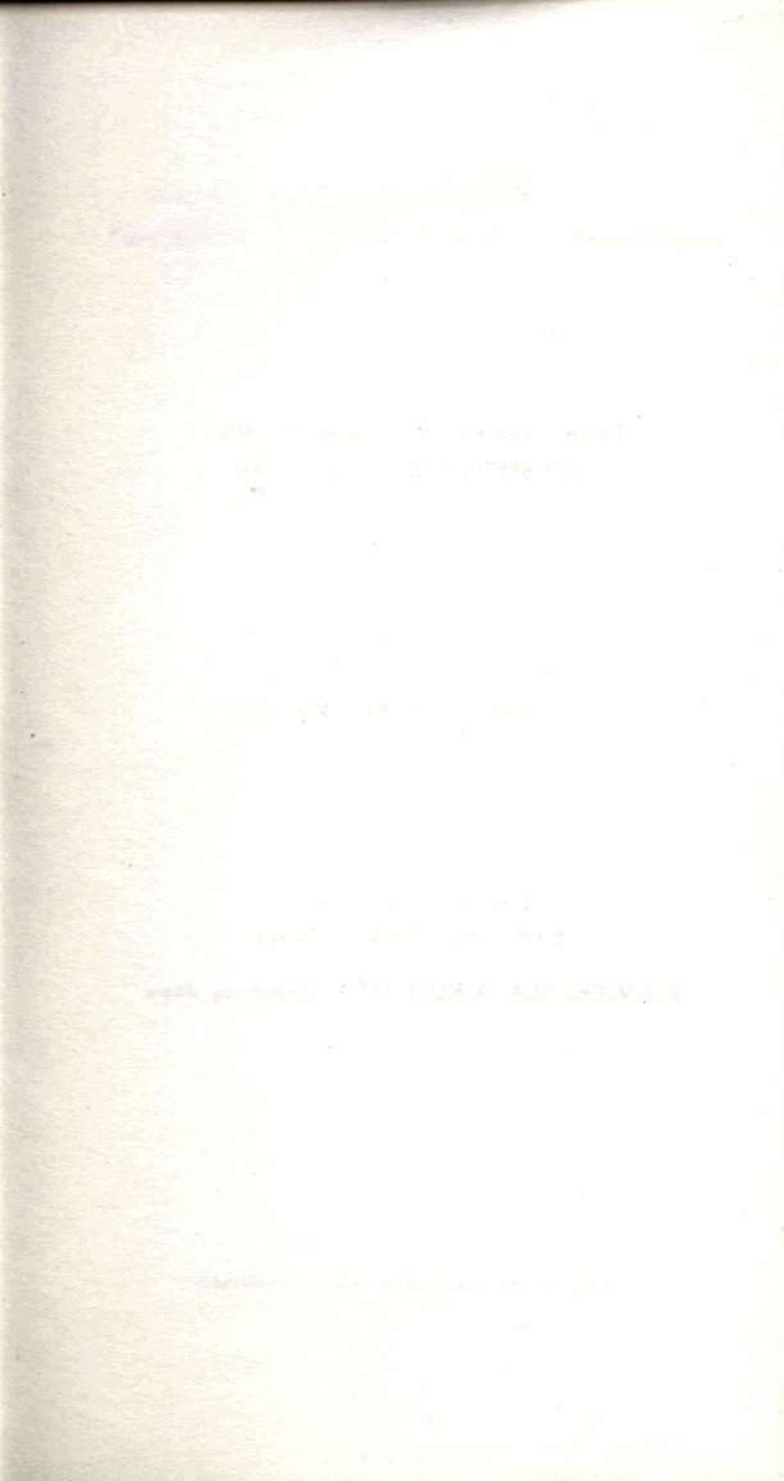
Naslovna strana i crtež orijentacione karte :

JOSIP BREZINŠČAK, dekorativni slikar

Slika na naslovnoj strani :

RELJEF SPOMENIKA U JESENJU

Rad VJEKOSLAVA RUKLJAČA, akademskog slikara

Krapinsko-pregradski kraj odigrao je značajnu ulogu u narodnoj revoluciji pod Titovom zastavom. U borbi protiv okupatora za stoljetne težnje našeg naroda mnogi su borci dali svoje živote i tako pridonijeli stvaranju jedinstva Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

U srpanjskim danima slavimo 25-godišnjicu socijalističke revolucije (1941—1945) i u povodu toga jubileja tiskana je ova publikacija. Ona će poslužiti kao vodič posjetiocima spomenika i spomen-ploča NOB-a na području krapinske općine. Namijenjena je i omladini koja u školi među ostalim uči i o povijesti svoga zavičaja.

Grada za vodič posjetiocima spomenika NOB-a prikupljena je sa spomen-ploča na terenu, a uz pomoć organizacije Saveza boraca Općine Krapina.

Krapina, 27. srpnja 1966.

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

...the ... of ...

Mnogi su umjetnici svojim skulpturama prikazali likove palih boraca, a pjesnici stihovima zabilježili njihove poruke preživjelim učesnicima NOB-a i budućim pokoljenjima. Između vrlo mnogo takvih apela odabrano je nekoliko:

»Ne dajte da savim umremo.
Naša djela neka žive s vama.
Oplemenjujte ih u slobodi.
Čast slobode čuvajte i branite,
Jer smo za nju dali sve.«

»Vi drugovi dragi koji ste živi,
Kod grobova naših zastanite čas.
Uspomenu na nas ostavite vječnu
Jer tu leže borci za narodni spas.«

Riječi uklesane u hladan kamen postaju žive kad ih pročitamo s osjećajem i poštovanjem prema onima kojima su namijenjene.

Za našu slobodu život ste dali
Za pokoljenje živi ste ostali.

KRAPINA

Krapinsko-pregradski kraj ubraja se među vrlo važne regije značajne u staroj i novoj povijesti. Prostorno obuhvaća 332 km². Čini zasebnu komunalnu cjelinu općine Krapina a sastavni je dio kotara-grada Zagreba od 1962. godine. Ovo područje graniči na sjeverozapadu s općinom Šmarje kotara Celje SR Slovenija, na sjeveroistoku s Ivan-cem kotara Varaždin, na istoku sa Zlatar Bistri-com i na jugozapadu sa zabočkom općinom.

Bilo je to u svibnju, najljepšem proljetnom mjesecu. Bio je vrlo lijep dan. Na bujnom zelenilu sjajila se jutarnja rosa kao biser, a pod sunčanim zrakama prelijevala se u različite boje. U takve dane ljudi vole putovati. Već u rane sate tog lijepog dana došla su u Krapinu dva prijatelja. Njihova je namjera bila da osvježe uspomene o ljudima, njihovom nezaboravnom gostoprimstvu, podršci i pruženoj pomoći u doba zajedničke borbe protiv okupatora. Oni odluče proći nekadašnjim partizanskim stazama, kuda su se kretali prije dva desetljeća sa svojim borbenim kolonama. Netko od građana uputio ih je da potraže Antuna Kozinu, koji će im dati osnovne informacije o području općine i povesti ih u okolišna mjesta, ako to budu htjeli. I evo ih k meni u turistički

ured. Kad su mi rekli svoje želje, pristao sam da im pokažem sve što ih bude zanimalo na području općine. Usput jedan od njih primjećuje:

— Nedavno sam se vozio kroz taj kraj, a nisam imao prilike da se dulje zadržim. Dogovorio sam se s drugom da razgledamo krapinsko-pregradski kraj. Već sam uočio da su nastale velike promjene u ovom dijelu Hrvatskog zagorja, pa i u zaseocima udaljenim od glavnog prometa. U doba rata mnoge je seoske hižice i kleti »škopom« (slamom) pokrivene zapalila okupatorska vojska, a danas su ih zamijenile nove zidanice, čiji se krovovi crvene u lijepim pejzažima kao rascvjetani makovi u polju.

I nastavlja:

— Znete, mi bismo sami obišli teren, ali smo unaprijed uvjereni da zbog velikih promjena ne bismo opazili sve što ćemo vidjeti uz vas. Naravno, nas zanimaju mjesta obilježena spomenicima i spomen-pločama NOB-a koje je podigla organizacija Saveza boraca.

Načinili smo plan posjeta svim značajnim mjestima. Naravno da smo počeli od centra Krapine. Kazao sam im: »Vidite, na ovom mjestu već su godine 1919. i 1920. Kamilo Horvatin i drugi politički funkcioneri održavali zborove i govorili stanovništvu i članovima Socijalističko-radničke partije Jugoslavije (komunista), a uz njih su se lepršale crvene zastave. Širili su revolucionarne socijalističke ideje i okupljali narodne mase, pripremali stanovništvo za općinske izbore, na kojima su komunistički kandidati pobijedili u odnosu na Hrvatsku Republikansku seljačku stranku, Zajednicu i pripadnike Frankove stranke. Ovdje su naišli na povoljno tlo odjeci oktobarske revolucije, jer je revolucionarna djelatnost uzela većeg maha među stanovništvom Krapine i okolišnih sela. Krapinska partijska organizacija obuhvatila je općine: Đurmanec, Petrovsko, Radoboj i Začretje, kao i sela: Jesenje i Škarićevo.

U to se vrijeme u tadašnjim malim industrijskim pogonima u Krapini sve više okupljaju revolucionarne snage zaposlenih radnika, pripremajući štrajkove zbog vrlo teških radnih uvjeta. Oni podnose velike žrtve u sukobu s vlastodržcima i nastoje barem donekle popraviti svoj položaj.«

Sa Gajeva trga otišli smo do STAROG GRADA KRAPINE. Ostaci tvrđave iz 13. stoljeća podsjećaju nas na nekadašnje sjelo zagorske županije, a stari zapisi govore nam o održanim zasjedanjima hrvatskih sabora u 16. i 17. stoljeću. Na zapadnoj strani spomenute zgrade zapisano je na spomen-ploči:

U OVOJ ZGRADI ODRŽANA JE
28. SRPNJA 1940. GODINE
I OKRUŽNA PARTIJSKA KON-
FERENCIJA ZA OKRUG KRAPINA.
NA KOJOJ JE BIRAN OKRUŽNI
KOMITET I DELEGATI ZA I
KONFERENCIJU KOMUNISTIČKE
PARTIJE HRVATSKE.

Podignuto u čast 10-godišnjice oružane borbe u Hrvatskom zagorju i 8-godišnjice formiranja Zagorske udarne brigade.

Krapina dne 11. V 1952. godine.

Z ODJELA NARODNOOSLOBODILAČKE BORBE HRVATSKOG ZAGORJA: BISTA DRUGA TITA I FOTOGRAFIJE NARODNIH HEROJA I ISTAKNUTIH BORACA NARODNE REVOLUCIJE

U tom su se gradu sastali rukovodioci KPH s područja Hrvatskog zagorja u svojstvu delegata iz bivših kotara: Klanjca, Krapine, Pregrade, Stubice i Zlatara. Usput sam drugovima pokazao Odjel NOB-a sa fotografijama narodnih heroja i prvoboraca kao i druge znamenitosti u muzejskoj zbirci »Krapina i okolica«. Kad smo se popeli na ostatke zidina Čeha, Leha i Meha — legendarnih praotaca svih Slavena — bili su oduševljeni izvanredno lijepim pogledom na Krapinu.

Spustili smo se s druge strane krapinske gradine. Tu sam im skrenuo pažnju na tunelski otvor odakle nam se ususret pruža dio zagorske magistrale. Nasuprot brdu Starog grada nalazi se čuvena Hušnjakova pećina (nalazište krapinskog pračovjeka) kuda su vodile staze mnogih ilegala, a na vrhu brijega vide se ruševine trikraljske kapele, oko koje je bilo fašističko uporište

dok ga nisu razorili partizani. Serpentinama se spuštamo na glavnu cestu i produžujemo put šetalištem Ivica Božića do Gimnazije gdje se u predvorju nalazi spomen-ploča s tekstom:

PETNAEST UČENIKA OVE ŠKOLE
OTISLO JE 1944.
U NARODNU OSLOBODILAČKU VOJSKU
OD NJIH SU
GREGUROVIĆ IVICA
I
SAMAC BRANKO
POGINULI U BORBI ZA SLOBODU
SLAVA IM!

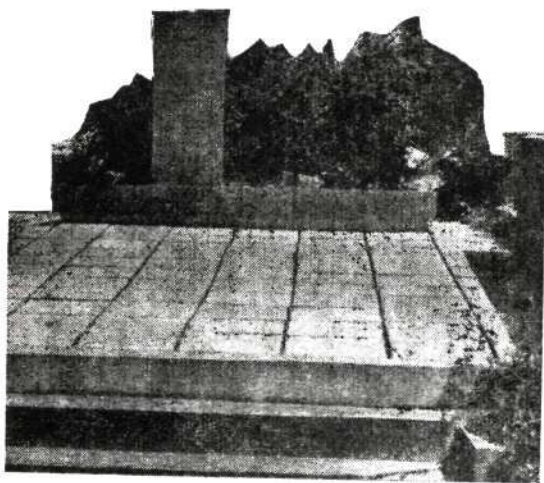
Ploču postaviše o 50. g. osnutka škole,
Pioniri i Omladina gimnazije 1957

Kroz park pokraj Gajeve rodne kuće odlazimo na krapinsko groblje. Kod srednjeg ulaza je spomen-kosturnica. Na sivkastom mramornom stupu uklesani su u čast palih boraca NOB stihovi Jure Kaštelana:

Ako ti suze
pomute vid,
i rane potamne lice,
Ne traži majko
groba moga!
Slobodna zemlja
živi je lik
Mrtvoga sina tvoga.

U spomen palim borcima Op-
ćinski odbor Saveza boraca NOR
Krapina — 4. VII 1958.

Na gradsko groblje preneseni su posmrtni ostaci palih boraca. Grob Ivice Božića nalazi se na prvom polju. U obiteljskoj kapeli sahranjen je Rudolf Lovrec. Na četvrtom polju u blizini mau-

zoleja Radić-Ziborski je grobnica obitelji popularnog komesara Branka Gretića i majke Mare. U centralnom dijelu groblja sahranjen je August Herceg-Brko, glasoviti revolucionar (umro 16. X 1954). Tu su grobovi i drugih učesnika NOB-a i žrtava fašističkog terora kao što su grobovi Ivana Lōwa i Augusta Tuška.

SEMNICA GORNJA

Dogovoreno je da posjetimo i radobojski kraj. Iz Krapine smo se odvesli prema Šemničkim toplicama, jer je bio lijep dan pa smo usput razgledali novo termalno kupalište. Suputnici se sjećaju i spominju u razgovoru kako su ovim putovima uz bujne voćnjake, vinograde i guste šumarke prolazile proslavljene brigade, dok je iza svakoga drveta na njih vrebala okrutna smrt. Produžili smo do Osnovne škole u Šemnici gornjoj. Tu je održana velika narodna proslava 15 svibnja 1951.

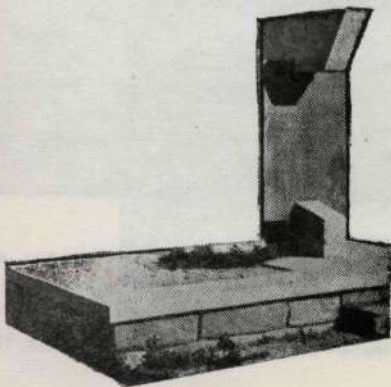
Kada je bivši kotarski odbor Saveza boraca Zlatar postavio spomen-ploču s ovim sadržajem:

NA OVOM MJESTU ODRZANA JE 17. I 1944. MASOVNA KONFERENCIJA NARODA HRVATSKOG ZAGORJA, NA KOJOJ JE BIRAN PRVI OKRUŽNI NARODNO-OSLOBODILAČKI ODBOR ZA OKRUG KRAPINA, KOJI JE PREDSTAVLJAO ISTINSKU DEMOKRATSKU VLAST NARODA HRVATSKOG ZAGORJA.

Podigao KO. SB. u čast 10-god. Oslobođenja naše zemlje.

RADOBOJ

Iz Šemnice put nas vodi prema Radoboju. Kad smo prošli jedan od mnogih zavoja ugledali smo stari mlin na seoskom potočiću, gdje se samljelo mnogo žita za narodnu vojsku i partizanske aktiviste. Udaljujući se od potoka, moji suputnici povedu razgovor o planinskim predjelima Ivančice i Strahinjčice koje su primile pod svoje okrilje prve borce, o surovim proplancima oko Jakopove crkve na Očuri i o veterničkim vrhovima Strugače

gdje su bili česti sukobi s neprijateljskom vojskom. Tako u razgovoru ubrzo stižemo u Radoboj, koji se u pisanim izvorima spominje od 1334. godine. Radoboj postaje poznatiji od 1810. kad su u njemu počeli kopati sumpor, a od 1920, do 1948. god. ovdje su kopali i ugljen.

Na mjesnom groblju posjetili smo spomen-kosturnicu s ovim natpisom:

U SPOMEN NEPOZNATIM
BORCIMA NARODNO-
OSLOBODILAČKOG RATA
PALIH NA PODRUČJU
RADOBOJA TOKOM
1941—1945. GODINE

Mjesna organizacija Saveza boraca
Radoboj 1964. (7 lipnja)

U lijepoj radobojskoj okolini i u selu Gorjani sačuvane su mnoge obiteljske kuće i gospodarske zgrade gdje su bile »baze« društveno-političkih organizacija i komandi NOV-e.

PETROVSKO

Kružnim putovanjem vraćamo se starom cestom prema Krapini i novom vijugastom cestom produžujemo uzbrdo prema selima petrovske regije, odakle je bilo mnogo boraca NOB-a. Petrovsko se smjestilo na lijepom proplanku i niz stoljeća dominiralo je kao centar okolišnih sela. Današnje Petrovsko, nekoć zvano KONOBA prvi put se spominje 1334. godine.

Stanovništvo predratnog »crvenog Petrovskog« podržavalo je KPJ i u doba NOB-a, pa su zbog sudjelovanja u narodno-oslobodilačkom pokretu

njihovih sinova i kćeri mnogi domovi pretvoreni u zgarišta, a imena slavnih junaka i žrtava ostala su uklesana na spomeniku palim borcima koji je podignut ispred Osnovne škole Petrovsko 26. rujna 1965.

Na kamenom postolju stoji kip od bronzе — lik borca, djelo akademskog kipara Nede Grdenić iz Zagreba.

Na mramornoj ploči s prednje strane su uklesana slova:

SPOMENIK PALIM BORCIMA
PODIŽE MJES. ORG. SB-a NOR-a
PETROVSKO 1965.

Na istočnoj strani spomenika je uklesano:

PALI BORCI

Antolić Eduard
Belošević Franjo
Bolfek Mirko
Dunaj Janko
Dunaj Ljudevit
Faget Dragutin
Faget Milan
Faget Ivan
Faget Konrad
Frljužec Slavko
Gajšak Ignac
Golec Dragutin
Golub Franjo
Herak Zlatko
Hršak Slavko
Jagić Janko

Kozina Eduard
Kunštek Josip
Kunštek Barica
Kunštek Cvijeta
Leljak Vladimir
Mališ August
Mališ Ignac
Makar Dragica
Mužar Ivan
Mužek Marko
Mužek Slavko
Ovčar Ivan
Ostreš Milan
Papeš Petar
Podgajski Franjo

Imena revolucionara slijede i na zapadnoj strani

Pondeljak Dragutin	Šanjug Julijus
Poslončec Janko	Šanjug Mato
Poslon Janko	Škrnjug Mijo
Požgaj Marija	Škrlec Dragutin
Požgaj Franjo	Španiček Živko
Puh Janko	Vučilovski Janko
Rumbak Stjepan	Zrinjšćak Franjo
Sever Josipa	Živičnjak Florijan
Sopek Janko	Živičnjak Julije

ZRTVE FAŠISTIČKOG TERORA

Antolić Antun
Faget Josip
Golec Josip
Gmajner Antun
Hriberski Mijo
Hršak Vladimir
Jugec Slavko
Koret Tito
Koret Slavko
Leljak Dragutin
Leljak Mirko
Presečki Stjepan
Vrhovski Franjo
Vučilovski Pavao

Udruženje boraca naknadno će dati uklesati
imena palih boraca:

Mirt Bogdan i Podgajski Ivan

kao i žrtve fašističkog terora

Leljak Viktor i Leljak Josip

Spomenik palim borcima NOB-e u Petrovskom

SVEDRUŽA

Nedaleko od ceste Krapina—Pregrada, u selu Svedruža, među voćkama se ističe kuća broj 9. Ta stambena zgrada značajna je zbog toga što je u njoj donesen važan povijesni dokumenat o izboru Kotarskog narodnooslobodilačkog odbora Krapina 15. XI 1943. Kućevlasnik Vladimir Hršak uhapšen je, odveden u njemački logor i tamo ubijen. (Spomenuta kuća danas je vlasništvo Rozaliije i Stjepana Živičnjaka). Zgrada nije obilježena spomen-pločom, ali je u planu da se to učini.

ZUTNICA

Iz Svedruže se vraćamo u Krapinu. Nakon malo odmora stižemo u Žutnicu. Između tvorničkih hala Krapinske tekstilne industrije podignut je spomenik na kojem su uklesana imena šesnaestorice bivših radnika. Njima je tvornica bila revolucionarna škola u vođenju štrajkova za poboljšanje radnih uvjeta i egzistencije. Kad ih je Partija pozvala u borbu, nisu oklijevali. Pošli su u borbu za progres, za slobodu radničke klase, za novi život, za socijalizam i dali su najviše što su mogli — svoje živote. Nekima je mladost prekinulo fašističko tane u blizini njihova doma, a većina ih je prolila svoju krv i ostavila živote širom Hrvatskog zagorja, po kalničkim i moslavačkim obroncima i u drugim krajevima Jugoslavije.

Preživjeli članovi radnog kolektiva Krapinske tekstilne industrije u Žutnici i mlada generacija, koja danomice dolazi, nastoje sačuvati u trajnoj uspomeni njihove herojske likove, zato su dali u mramoru uklesati:

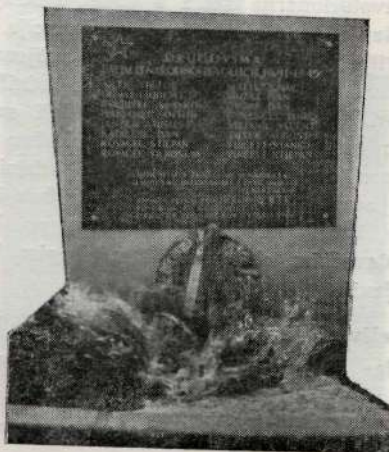
DRUGOVIMA
PALIM U NARODNOJ REVOLUCIJI 1941—1945.

Artič Viktor
Dunaj Ljudevit
Frljužec Slavko
Habjanec Antun
Janžek August
Katalenić Ivan
Kovačec Stjepan
Kovačec Vjekoslav

Mališ Ignac
Mužar Ivar
Ovčar Ivan
Poslončec Janko
Stefanić Valent
Tušek August
Vincelj Stanko
Vincelj Stjepan

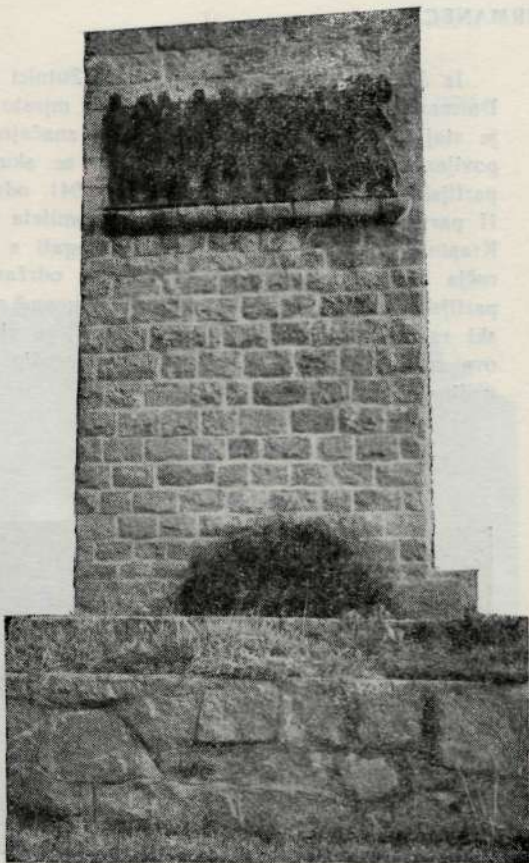
Lijepa je ova zemlja meni najdraža
U njoj smo, daleki druže, i za te umirali
J. Kaštelan

SPOMEN-PLOČU PODIŽU RADNICI KTI
POVODOM 40-GODISNJICE
OSNUTKA PODUZEĆA 14. SVIBNJA 1966.

JESENJE

Prije nego smo napustili Žutnicu upozorio sam suputnike da obrate pažnju na tunel u izgradnji kojim će prolaziti zagorska magistrala. Ubrzo stižemo u JESENJE »Zagorsku Kozaru«, kako je prozvana zbog strašnih zlodjela koja su počinili ustaše nad stanovništvom kad su im 1943. zapalili domove, a nejaku djecu i starce bacali žive u vatru. Bila je to odmazda zbog sudjelovanja naroda tog kraja u NOP-u od prvih dana okupacije.

Pred zadružnim domom uzdiže se impozantan obelisk od umjetnog kamena. Na njemu ugrađen reljef prikazuje skupinu boraca i žena koje su im donijele hranu. Taj je spomenik simbol stradanja i pobjeda stanovnika Cerja Jesenja i ostalih sela u vrijeme NOB-a. Spomen-reljef djelo je akademskog kipara Vjekoslava Rukljača. Spomenik je otkriven 27. srpnja 1952. godine.

DURMANEC

Iz Jesenja krećemo natrag prema Žutnici pa u Durmanec. Tamo smo najprije posjetili mjesto gdje je stajala mala drvena kućica, vrlo značajna za povijest radničke klase. U njoj su se skupljali partijski aktivisti i tu je 1. siječnja 1941. održana II partijska konferencija Okružnog komiteta KPH Krapina. Na njoj su sudjelovali delegati s područja Hrvatskog zagorja. U vrijeme održavanja partijske konferencije u toj je kući stanovao pilanski radnik Petar Kin, a nakon toga je vlasnik ove zgrade Mijo Pospiš koji ju je porušio 1965. godine zbog dotrajalosti.

U blizini je mjesno groblje na kojem se nalazi
spomen-kosturnica, a na kamenom stupu ističu
se dvije granitne ploče s uklesanim stihovima:

KROČILI SU PUTEM SLOBODE
I PRAVDE
DALI SU ZA SLOBODU
ŽIVOTE MLADE
NEKA JE SLAVA
NJIHOVOM RADU
DALI SU ŽIVOTE
ZA NARODNU SLOBODU

U spomen palim borcima
Mjesni odbor
Saveza boraca NOR
Đurmanec, 9. VIII 1959.

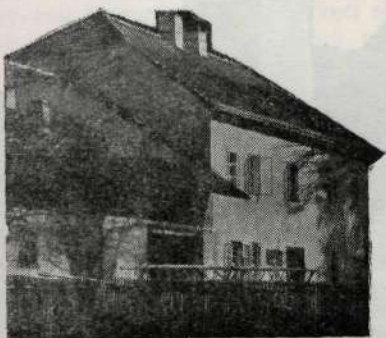
MACELJ

Napustili smo Đurmanec i odvezli se u maceljsku dolinu, najljepši rezervat šumske vegetacije u Hrvatskom zagorju. I taj je predio bio vrlo značajan za NOV i za pozadinsku aktivnost NOP-a Zagorja i Slovenije.

Na zgradi kod LEPE BUKVE mramorna ploča podsjeća nas na važan povijesni događaj.

U PRESUDNO DOBA SVOJE POVIJESTI POD RUKOVODSTVOM SLAVNE KOMUNISTIČKE PARTIJE S DRUGOM TITOM NA ČELU NAROD OVOGA KRAJA IZABRAO JE U JEKU NAJTEŽIH BORBI NA OVOM MJESTU DANA 22. X 1944. PRVI OKRUŽNI ODBOR JEDINSTVENE NARODNOOSLOBODILAČKE FRONTE ZA OKRUG KRAPINA

Općinski odbor saveza
boraca N.O.R. Krapina
4. VII 1960.

Ratni veterani su me pitali kod Lepe Bukve da li je obilježena lokacija gdje su se sklanjali i bili na oporavku ranjenici. Nažalost to mjesto nije obilježeno. Za partizansku bolnicu bilo je nađeno vrlo pogodno mjesto. Zeleni borovi na velikom kompleksu s pitomom maceljskom bjelogoricom bili su skloništa i oporavilišta ranjeni-

cima oslobodilačkog rata od veljače do listopada 1944., a povremeno i prije. U tom prirodnom sanatoriju borci su se brzo oporavljali. Potkraj listopada 1944. preživjeli i oporavljeni partizani otišli su na kalničko gorje.

Zagorska tehnika (štamparija) Okružnog komiteta KPH Krapina djelovala je u Hrvatskom zagorju od 1942. na području drugih općina, a 1944. god. ona je preseljena u kuću Vida Šafranjka u Maclju. Najvažnija izdanja štamparije bila su Glas Hrvatskog zagorja i drugi informativno-propagandni materijal. Spomenuta je kuća porušena.

PUTKOVEC

Napustili smo bujno maceljsko gorje, vraćamo se kroz Đurmanec i krećemo dalje cestom koja vodi u Rogatec. Prelazimo prugu i stižimo do pogona krapinskog ugljenokopa.

I eto nas kod Osnovne škole Putkovec. Pri ulazu u školu s lijeve strane, nalazi se spomen-ploča:

OVA ŠKOLA JE PODIGNUTA
U SPOMEN NA PRVU GRUPU
PARTIZANA OVOGA KRAJA,
NA FORMIRANJE KRAPINSKE
ČETE II ZAGORSKOG PARTI-
ZANSKOG ODREDA, TE U SPOMEN
PALIH BORACA OVOGA KRAJA U
NARODNOJ REVOLUCIJI

Belošević Josip
Drenški Ignac
Družinec Drago
Družinec Alojz
Družinec Drago
Družinec Ignac
Grečić Branko
Kablar Stjepan
Klasiček Ivan
Klasić Branko
Klasić Pepica
Klasić Ferdo
Krog Milan
Krog Stjepan
Krsnik Franjo
Leljak Rudolf
Lugarić Dominik
Mužar Dominik
Mužar Ivan
Ovčariček Stjepan
Peček Rudolf
Varjačić Branko
Varjačić Milan

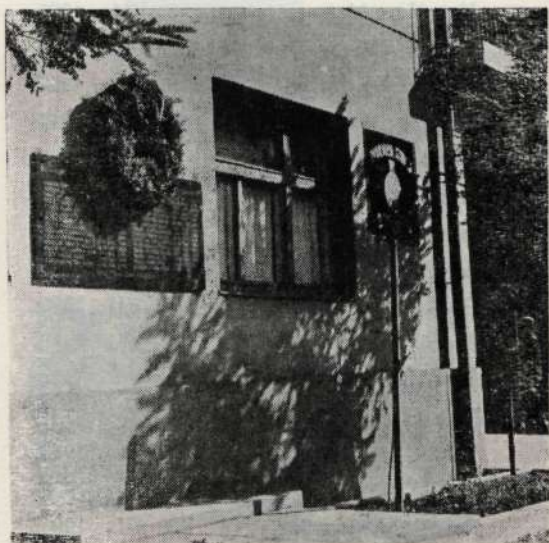
Ploča je otkrivena 27. VII 1961.

U lijepom putkovečkom kraju plemenitih gorica i trnaca sačuvana je gdje još koja klet, i vrlo malo »hižica« škopom pokrivenih jer su ih potisnule nove zidanice.

STRAŽA (Brod na Sutli)

Vraćamo se istom cestom, spuštamo se u dolinu i krećemo prema Rogacu. Na lijevoj strani strše u visinu dimnjaci Tvornice stakla Straža. Ona je prije šest godina proslavila stogodišnjicu opstanka.

Na ulaznom dijelu zgrade Tvornice stakla Straža postavljena je spomen-ploča

PALIM BORCIMA ZA SLOBODU, RADNICIMA
OVOG PODUZECA U TRAJNU USPOMENU

Bartok Franje Stanko	4. X	1918.	1944.
Brezinščak Josipa Ignac	5. VII	1920.	1944.
Barić Mirka Franjo	22. VI	1912.	1945.
Boršić Ljudevita Viktor	26. I	1920.	1945.
Čuček Josipa Drago	10. IX	1923.	1944.
Čuček Milana Milan	7. XII	1924.	1944.
Čuček Franje Josip	31. X	1919.	1944.
Čuček Milana Josip	30. XI	1924.	1944.
Debeljak Stjepana Ćiril	28. XI	1911.	1944.
Drašković Ignaca Alojz	27. V	1916.	1944.
Debeljak Ignaca August	24. VII	1917.	1944.
Franković Martina Josip	3. V	1922.	1945.
Firšt Nikole Vilim	7. VI	1919.	1945.
Karničar Alojza Alojz	23. III	1925.	1945.
Korbar Milana Franjo	29. XI	1909.	1944.
Kić Josipe Milan	7. II	1924.	1945.
Lipnjak Jure Stanko	17. X	1919.	1944.
Leušteak Imbre Antun	19. I	1893.	1944.
Očko Viktora Stanko	20. VIII	1921.	1943.
Šlogar Franje Maks	5. V	1912.	1944.
Škrabl Tereze Martin	1. X	1924.	1944.
Štih Florijana Ignac	15. VII	1920.	1944.
Tepeš Augusta Viktor	12. VII	1916.	1944.
Tepeš Ignaca Drago	17. X	1921.	1945.
Tepeš Julijusa Stanko	12. X	1921.	1945.
Vražić Mije Alojz	5. VII	1916.	1945.
Vražić Mije Edo	31. III	1925.	1945.
Završki Josipa Josip	6. IV	1924.	1945.

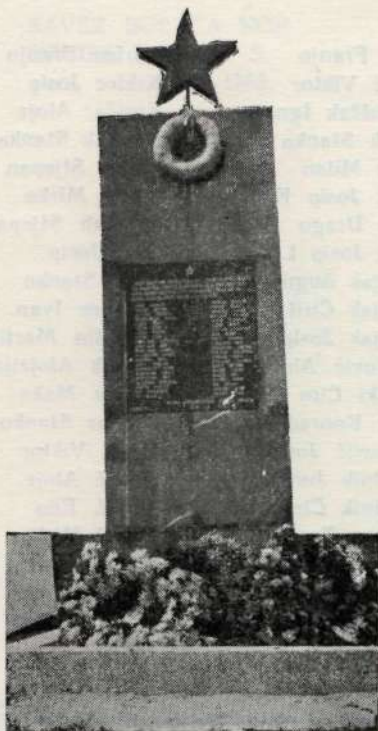
VJEČNA IM SLAVA!

Straža, dne 29. XI 1959.

Kolektiv
Tvorionica stakla
STRAŽA

HUM NA SUTLI

Iz tvorničkog rajona vraćamo se na cestu i serpentinama prolazimo kroz sela gdje je najviše sačuvana ruralna seoska arhitektura što stvara romantičan ugođaj.

Na raskršću putova u Humu na Sutli prema
Prišlinu (Mali Tabor) i Druškovcu-Pregrada, po-
stavljen je mramorni spomen-obelisk:

PALIM BORCIMA OVOGA KRAJA U ZNAK
ZAHVALNOSTI ZA ZASLUGE I ŽRTVE
DOPRINESENE U PREDREVOLUCIONARNOJ
AKTIVNOSTI I U DOBA REVOLUCIJE
NARODA JUGOSLAVIJE OD 1941—1945.

Barić Franjo	Korbar Franjo
Boršić Viktor	Krklec Josip
Brezinščak Ignac	Krničar Alojz
Bertok Stanko	Lipnjak Stanko
Čuček Milan	Majer Stjepan
Čuček Josip K.	Majer Mirko
Čuček Drago	Nežmah Stjepan
Čuček Josip L.	Orel Josip
Debeljak August	Očko Stanko
Debeljak Ćiril	Putanec Ivan
Debeljak Josip	Skrablin Martin
Drašković Alojz	Špiljak Alojzija
Drenški Ćiro	Slogar Maks
Faget Konrad	Špoljar Stanko
Franković Josip	Tepeš Viktor
Grofelnik Juraj	Vražić Alojz
Grofelnik Ćiro	Vražić Edo
Hakužan Terezija	Vražić Mirko
Jančin Avgust	Vuk Roman
Jus Adalbert	Završki Josip
Kić Milan	Žerjav Alojz

MJESNA ORGANIZACIJA

SAVEZA BORACA

HUM NA SUTLI 1963.

DRUŠKOVEC

Od Huma na Sutli nastavljamo put u dolinu sela Druškovec, gdje je podignut manji kameni obelisk sa tekstom:

U SPOMEN PALIM BORCIMA
NOR 1941—1945.

PODRUČJA OPĆINE
HUM N./S.

SAVEZ BORACA NOR
OPĆINE HUM N. S.

15. V 1955.

Nedaleko od ceste, nakon petnaestak minuta pješaćenja stižemo do kuće Milana Grilca i čitamo na spomen-ploči:

U DRUŠKOVCU KBR. 50—34 OSNOVAN
JE PRVI NOO DNE 10. III 1943. G.
OPCINE HUM N/S

Grilec Milan	1898.	Joža Hum
Drenški Josip	1907.	Haber
Grofelnik Čiril	1916.	Vasili
Kralj Franjo	1899.	Maksim Gorki
Lipnjak Mijo	1882.	

PREGRADA

Lijepa dolina i proplanci okruženi kostelskim gorjem imali su već od srednjeg vijeka sve do novijih dana naše povijesti i strateško značenje. Na to nas podsjećaju i ostaci zubatih zidina Kostel-grada. Stigli smo u Pregradu, koja se prvi put spominje 1334. god. Smjestila se u podnožju Kunagore.

Na mjesnom groblju s lijeve strane od glavnog ulaza je impozantna spomen-kostrurnica sa širokim mramornim stepeništem i kamenom grobom. Ovamo su preneseni posmrtni ostaci prvog ratnog sekretara OK KPH Krapina.

Ede Leskovara i druga Franje Tkalca
Tvrda kamena hrid upravo simbolički označava
čvrstinu i beskompromisnost sinova Partije i naroda kao i riječi uklesane na njoj:

ODAKLE STE? ZNAMO! TKO VAM JE DAO
SNAGU DA PREZIRETE SMRT? I TO ZNAMO
— PARTIJA! CRVENO ZNAMENJE NAŠE
REVOLUCIJE, VIHOR OSLOBODILAČKOG
RATA, TEŽNJA ZA SLOBODOM I SRETNOM
BUDUĆNOŠĆU NACIJE!

E D O L E S K O V A R

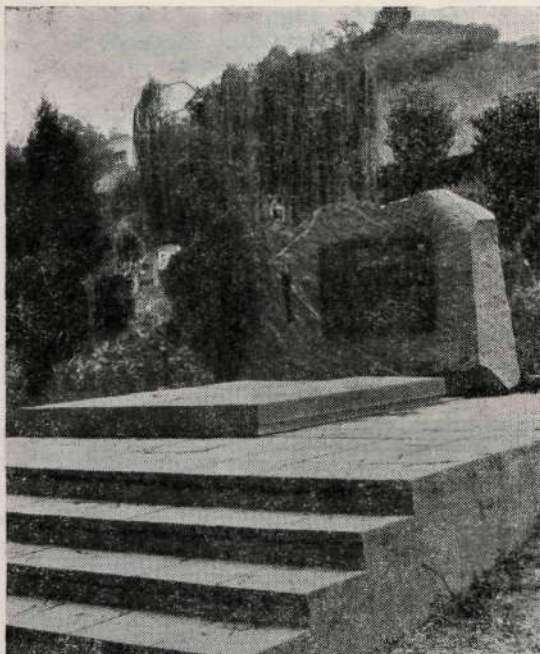
sekretar okružnog komiteta KPH za okrug Krapina,
poginuo lipnja 1942.

T K A L E C F R A N J O

zamjenik komandanta bataljona zagorskog
partizanskog odreda, poginuo studenoga 1943.

VJERNIM SINOVIMA SVOGA NARODA U
POVODU 20-GODIŠNJICE USTANKA
NARODA JUGOSLAVIJE PODIŽE

Kotarski komitet saveza komunista
i Kotarski odbor saveza boraca
kotara Krapine 1961. godine

Na tom je groblju i humak seljačkog pjesnika LJUDEVITA KOLARA iz Donje Kolarije — Pregrada koji je napisao borbene stihove još u vrijeme španjolske revolucije. Posljednje njegove pjesme štampane su 1952. u Zborniku seljaka pisaca.

Sa groblja smo se vratili u centar Pregrade i pošli glavnom cestom do stare prizemnice, koju nije teško zapaziti jer ima još velika ulazna vrata starijeg stila.

Potkraj prošlog stoljeća počeli su zagorski sinovi koji su putovali na rad u druge države unositi socijalističke ideje u svoj kraj. Te ideje se šire, pa je 16. III 1894. održan prvi sastanak socijaldemokrata u kući (gostionici) obitelji Pilarić. (Danas je vlasnik te kuće Vilma Horvat). Na tom sastanku se govorilo o raspačavanju lista »Sloboda«. Tadašnja vlast kotarske oblasti upozorava kontrolne organe na negativan utjecaj na stanovništvo zbog takvih sastanaka.

To je prvo buđenje socijalističke svijesti u hrvatskih Zagoraca, i ta djelatnost se postepeno nastavlja. (Spomen-ploča nije postavljena).

GORJAKOVO

Sa ceste Pregrada - Velika Horvatska otišli smo pješke seoskim putem i za pola sata stigli smo do Osnovne škole Gorjakovo. Na prednjoj (istočnoj) strani je spomen-ploča s tekstom:

PRIDRUŽUJUĆI SE VJEKOVNOJ TEŽNJI
NARODA JUGOSLAVIJE ZA STVARANJE NOVE
ISTINSKE I DEMOKRATSKE NARODNE VLASTI
U OVOJ NARODNOJ ŠKOLI DANA 10. XI 1943.
GOD. DELEGIRANI NARODNI PREDSTAVNICI
IZABRALI SU PRVI NARODNO-OSLOBODILAČ-
KI ODBOR KOTARA PREGRADA

Smrt fašizmu — sloboda narodu!
27. VII 1957. u Gorjakovu

Narodni odbor općine Pregrada

MARINCI

Nakon skretanja s glavne ceste vratili smo se iz Gorjakova i odvezli u selo Marinci. Na putu prema Velikoj Horvatskoj, između oranica, na uzvisini kod ceste postavljena je spomen-ploča u obliku običnog nadgrobnog spomenika s ugrađenim reprodukcijama fotografija boraca i natpisom:

SLAVA PALIM BORCIMA KOJI SU DALI
SVOJE ŽIVOTE ZA SLOBODU NARODA.
NJIHOV DUH ZAUVIJEK ŽIVJET ĆE
MEĐU NARODOM

Hostić Radek	r. 1919—1945.
Osrečkij Radek	r. 1925—1944.
Martinko Slavko	r. 1923—1945.
Vukmanić Antun	r. 1904—1945.
Blažun Slavko	r. 1915—1944.
Martinko Drago	r. 1910—1945.
Martinko Josip	r. 1926—1944.

Kot. odbor SBNOR Pregrada

Spomen-ploča podignuta 27. VII 1950.

Iz Marinca smo se vratili na raskrsnicu i krenuli prema Vinagori. Opet se susrećemo s izvanrednim prirodnim ljepotama. Kakav li je prekrasan pogled s vrha na sve strane Zagorja i Slovenije. Prema nalazima još iz rimskog doba tvrdi se da je tu bila strateška tačka.

Pustimo na stranu daleku prošlost. Preživjeli učesnici NOB-a često evociraju na revolucionaran rad na Vinagori. Bila je tu važna partizanska »baza«, takozvana prva stepenica vinagorskog proplanka, kao u nekom zatišju, među vinogradima kuća - ljetnikovac Marije Dupel. (Nema spomen-ploče).

Na toj uzvisini sahranjeni su posmrtni ostaci neustrašivog borca i komandanta, narodnog heroja Josipa Jutriše-Janka sa bratom i ocem u zajedničkoj grobnici, a na svjetlosivom mramoru je uklesano:

SVOJE ŽIVOTE UGRADILI SMO U TEMELJE
SOCIJALISTIČKE DOMOVINE, A VAS
ZADUŽUJEMO DA ČUVATE TEKOVINE
NARODNE REVOLUCIJE, I DA SE BORITE
ZA SRETNU BUDUĆNOST NAŠEG POKOLJENA

JUTRIŠA JOSIP - JANKO

Narodni heroj, Komandant bataljona Zagorskog partizanskog odreda Hrvatske, poginuo 1944.

JUTRIŠA MATO

Terenski radnik NOP, strijeljan 1944.

JUTRIŠA MIJO

Terenski radnik NOP, poginuo 1946.

VJERNIM SINOVIMA SVOGA NARODA U ČAST
DANA USTANKA NARODA HRVATSKE PODIŽE

Općinski odbor saveza boraca NOR Pregrada

Vinagora, 27. VII 1962.

MARTIŠA VES

Kad smo razgledali vinagorski kraj, morali smo se sjetiti popularnih stihova »Nikaj na svetu lepšega ni, nek je gorica gda nam rodi...« Otuda smo se vratili na cestu koja se pruža prema Desiniću. Iza raskrsnice krenemo pješke seoskim putem, i za petnaest minuta stižemo do rodne kuće narodnog heroja JOSIPA JUTRIŠE - JANKA, koja

se nalazi u podnožju Vinagore. To je mala prizemnica pokrivena crijepom, a u otvorenom predvorju s desne strane kod ulaznih vrata, svjetluca se mramorna ploča na kojoj smo pročitali:

U OVOJ KUĆI ROĐEN JE NARODNI HEROJ

JOSIP JUTRIŠA - JANKO

ROĐEN 18. II 1920. GODINE. HEROJSKI
POGINUO 27. VII 1944. GODINE U BORBI
ZA SLOBODU NARODA U VELIKOJ
ERPENJI KAO KOMANDANT I BATALJONA
ZAGORSKOG PARTIZANSKOG ODREDA
HRVATSKE

Općinski odbor saveza boraca NOR
Pregrada

U Martiša Vesi, 4. VII 1957.

Pri odlasku iz Martiša Vesi došla nam je u susret AMALIJA JUTRIŠA, Jankova majka. Prosjeda joj kosa proviruje ispod rupca, maramicom briše znoj sa čela i kaže:

— Požurila sam kući. Neki su mi ljudi rekli da me traže neki drugovi.

Kad smo se pozdravili, odmah nam ukaže svoju gostoljubivost i pozove nas u kuću.

— Sjednite, odmorite se, pa onda nastavite put — kaže starica i doda: »Koliko sam puta otpremila i dočekala svoje sinove i muža. Danas pomalo osjećam samoću iako mi to ublažuje rodbina i susjedi koji mi u svemu ne mogu pružiti ono spokojstvo kakvo čovjek osjeća u krugu svoje najuže obitelji — muža i djece. U tome ne može nitko pomoći. Moralo je tako biti. Ja nisam jedina udovica i majka bez sinova koji su dali svoje živote za domovinu.«

Plemenite riječi ostavile su lijep dojam na moje suputnike pozdravili smo se s Jankovom majkom poželjevši joj dug život i dobro zdravlje. Vraćamo se istim putem uz plodne livade i oranice na glavnu cestu.

DESINIĆ

Lijepom vinagorskom dolinom cesta nas vodi prema Desiniću. Prije ulaska u centar mjesta svakom putniku zapne za oko kućica u čijoj je blizini Đuro Prejac ispjevao popularne stihove »Vi plavem trnaci mi hiža stoji...« Nedaleko od nje u malom parku, na zelenoj površini blista bronžani lik borca na kamenoj podlozi, a s prednje strane je natpis:

PALIM BORCIMA U
NARODNOJ REVOLUCIJI
NAROD DESINIĆA I VINAGORE
4. VII 1964.

Spomenik je djelo akademskog kipara Nede Grdenić. Stanovnici Desinića nastoje sačuvati i najimpozantniju srednjovjekovnu građevinu VELIKI TABOR. U ovom kraju žive uspomene na teške borbe koje su vodili kmetovi protiv okrutnih feudalaca u doba seljačke bune 1573., upravo oko toga dvorca, koji se ponosno uzdiže na istaknutoj uzvisini okružen voćnjacima, vinogradima i oranicama. Taj čuveni grad udaljen je od Desinića 3 km, na cesti Pregrada-Desinić-Miljana-Kumrovec.

Posjetili smo više značajnih mjesta i u razgovoru s ljudima evocirali uspomene na dane stradanja i slavnih pobjeda. Susret s uspomenama NOB-a uklesanima u kamenu bio je vrlo dirljiv. Ponosne riječi poruka palih revolucionara potiču preživjele učesnike NOB-a i buduće generacije da u slobodi čuvaju spomen na njih izgrađujući socijalističko društvo.

Završavamo naše putovanje sjećajući se riječi
IVANA GORANA KOVAČIĆA:

Na planini mrkoj
Nek mi bude hum
Nad njim urlik vuka
Crnih vrana šum.
Nitko da ne dođe
Do prijatelj drag
I kad se vrati
Nek poravna trag.

Vratili smo se opet u Krapinu odakle je i počelo naše kružno putovanje. Moji suputnici zahvalili su mi na susretljivosti što sam ih poveo po lijepom i dragom krapinsko-pregradskom kraju. Ja sam njima također zahvalio na posjetu, poželio im sretan i ugodan povratak, a oni su obećali da će preporučiti svoji prijateljima neka razgledaju povijesne znamenitosti u »srcu Hrvatskog zagorja«.

BILJEŠKE O PISCU

ANTUN KOZINA iz Krapine počeo je publicistički rad novinskim člancima u dnevnim listovima BORBA i VJESNIK, i novelama objavljenim u nakladi Izdavačkog poduzeća ZNANJE Zagreb. Suraduje u časopisima: VIJESTI Muzealaca i konzervatora Hrvatske i SFR Jugoslavije, u Etnološkom atlasu Jugoslavije (narodni običaji Hrvatskog zagorja). Bio je suradnik Zbornika Hrv. zagorje u NOB. Napisao je monografije: SELO GOVORI O SVOJOJ PROŠLOSTI, KRAPINA I OKOLICA i publikaciju folklornog značaja KRAPINSKI VANDRČEK. Sastavio je nekoliko turističkih vodiča za područje krapinske općine. Suraduje u lokalnoj štampi, u izdanjima Zagrebačkog velesajma, Kulturno-prosvjetnog društva Hrv. Zagoraca »Matija Gubec« Zagreb i u drugim povremenim edicijama.

O njegovu su radu dosad pisali u pozitivnim kritičkim osvrtima: Gustav Krklec, prof. Dušak Korać, prof. Krešimir Filić, Vilko Ivanuša, prof. Stanko Strašek i mnogi drugi.

**IVAN RUMBAK - ŽIVKO
i ŠTEF NEZMAHEN**

Literatura

Zbornik Hrv. zagorje u NOB

Glas Hrv. zagorja br. 7—8/1955. str. 2.

Antun Kozina: Krapina i okolica, str. 98 i 99

Stjepan Belošević: Županija varaždinska str. 42

Fotografski snimci

Ivan Koberac i Antun Kozina

ORIJENTACIONA KARTA OPCINE KRAPINA

